

Model władz lokalnych i regionalnych w Polsce

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 2.01.2020].
- Źródło: *Regionalna Izba Obrachunkowa pozytywnie oceniła plan naprawczy Grudziądza. Jakie ma zastrzeżenia?*, dostępny w internecie: pomorska.pl [dostęp 2.01.2020].

- Źródło: *Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks Wyborczy (stan prawny na dzień 10 sierpnia 2019 r.)*, dostępny w internecie: pkw.gov.pl [dostęp 2.01.2020].
- Źródło: Bartosz Starczewski, *Nadzór nad działalnością jednostek samorządu terytorialnego cz.2*, dostępny w internecie: prawo.pl [dostęp 2020].

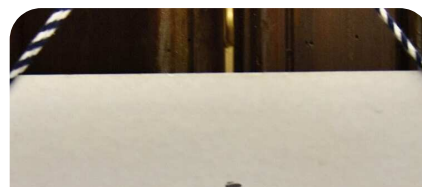

Większości młodych ludzi w Rzeczypospolitej Polskiej trudno sobie wyobrazić, że to, co ich otacza, cała demokratyczna rzeczywistość ma dopiero trzy dekady, że samorząd terytorialny w obecnej postaci powstał dopiero 1 stycznia 1999 r. Dla większości uczniów szkół średnich to dużo więcej niż całe ich dotychczasowe życie. Dlatego wspólnie powinniśmy dbać o demokratyczne działanie instytucji państwowych. By tak się stało, należy znać zasady funkcjonowania władz lokalnych i regionalnych w Polsce.

Twoje cele

- Wskażesz, jaki model władzy lokalnej i regionalnej funkcjonuje w Rzeczypospolitej Polskiej.
- Omówisz zasady działania samorządu terytorialnego w RP.
- Przedstawisz uprawnienia nadzorcze Prezesa Rady Ministrów i wojewody wobec organów samorządu terytorialnego w RP.
- Przeanalizujesz zadania regionalnej izby obrachunkowej wobec samorządu terytorialnego.

Dla zainteresowanych

Podstawowe instytucje demokracji. Władza sędziowska, administracja i samorząd powszechny

Samorząd i jego funkcje

Nadzór nad samorządem terytorialnym

Konstytucja RP. Rozdział VII – Samorząd terytorialny

Struktura samorządu terytorialnego

Władze regionalne w państwach unitarnych i federalnych

Przeczytaj

Samorząd terytorialny w Polsce

[Samorząd](#) to forma organizacji życia zbiorowego, za pomocą której członkowie wyodrębnionej grupy społecznej uczestniczą w sprawowaniu władzy publicznej. Działa on na podstawie ustaw i w ich granicach, w celu realizacji zadań publicznych, które wynikają z potrzeb tej wspólnoty.

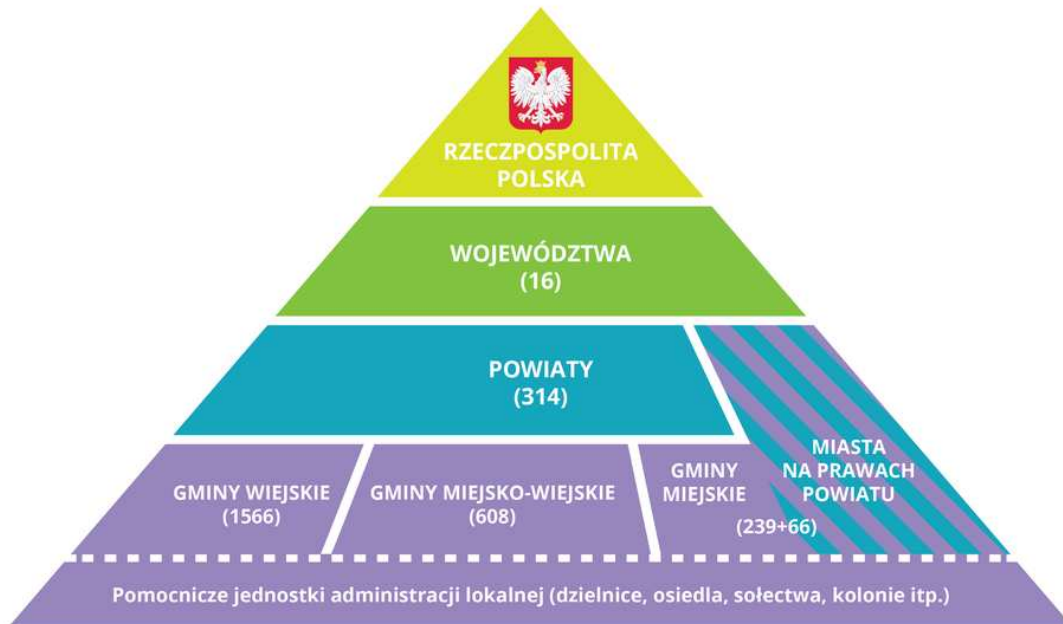
Członkostwo we wspólnocie samorządowej wynika z faktu zamieszkiwania na jego obszarze terytorialnym. Członkami wspólnoty samorządowej są zatem jej mieszkańcy, czyli osoby fizyczne, które przebywają na jej terenie. Nie jest istotne ich obywatelstwo, zameldowanie, poziom dochodów czy angażowanie się w sprawy społeczności lokalnej. [Samorząd terytorialny](#) na poziomie gminy przywrócono 8 marca 1990 r., a jego funkcjonowanie zostało potwierdzone zapisami Małej konstytucji z 1992 r.

Gmina została uznana za podstawową jednostkę podziału terytorialnego kraju, zagwarantowano jej podmiotowość prawną i prawo własności. Członków organów władz gminy wybiera się w powszechnych, jawnych i równych wyborach, w głosowaniu tajnym. Mieszkańcy mają zagwarantowane prawa do referendum lokalnego. Podstawą obecnej pozycji ustrojowej samorządu gminnego jest zasada domniemania kompetencji, w myśl której gmina ma realizować wszystkie zadania, niezastrzeżone dla innych organów władzy.

Po uchwaleniu Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. zapadła decyzja o wprowadzeniu trójstopniowego podziału administracyjnego w kraju. Stało się to faktem 1 stycznia 1999 r. – wprowadzono trzy szczeble samorządu:

- gminny;
- powiatowy;
- wojewódzki.

Każdy z tych szczebli samorządu terytorialnego otrzymał własne organy uchwałodawcze i wykonawcze. Ponadto nastąpiło zmniejszenie liczby województw z 49 do 16. Tym samym od 1 stycznia 1999 r. każdy obywatel Polski na mocy prawa należy do trzech wspólnot samorządowych – gminnej, powiatowej i wojewódzkiej.

Schemat drabiny samorządu terytorialnego w Polsce.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Podstawy prawne funkcjonowania samorządu terytorialnego w Polsce

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Zasady działania samorządu terytorialnego w RP

Samorząd terytorialny działa na podstawie kilku podstawowych zasad:

Cechy jednostki samorządu terytorialnego w Polsce:

- powstaje tylko z mocy prawa krajowego i działa w granicach przez prawo określonych;

- członkami wspólnoty samorządowej z mocy prawa są wszyscy mieszkańcy jednostki samorządu terytorialnego;
- ma własną demokratyczną organizację ustaloną przez ustawę i własny statut;
- powołana jest do wykonywania zadań z zakresu administracji publicznej w formach właściwych dla tej administracji;
- corocznie uchwała własny budżet, niebędący częścią budżetu państwa ani innej jednostki samorządu terytorialnego;
- jest podmiotem zarówno prawa publicznego (dysponując kompetencjami administracyjnoprawnymi), jak i prawa prywatnego (osobą prawa cywilnego, mającą zdolność sądową);
- podejmuje decyzje w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność;
- jej względną samodzielność ogranicza zdecentralizowany nadzór organów państwowych o charakterze weryfikacyjnym, z reguły ograniczony do kryterium legalności;
- jest kontrolowana i chroniona przez niezależne sądy administracyjne i sądy powszechne.

Schemat struktury samorządu terytorialnego w Polsce.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Uprawnienia nadzorcze Prezesa Rady Ministrów i wojewody wobec organów samorządu terytorialnego w RP

Organami sprawującymi nadzór są premier oraz wojewodowie, natomiast w zakresie spraw finansowych – regionalne izby obrachunkowe.

Art. 148 Konstytucji RP zawiera kompetencje Prezesa Rady Ministrów, w tym wobec samorządu terytorialnego w Polsce. Punkt szósty tego artykułu mówi, że:

” (...) sprawuje [on – dop. red.] nadzór nad samorządem terytorialnym w granicach i formach określonych w Konstytucji i ustawach.

Kompetencje Prezesa Rady Ministrów określają akty prawne:

Art. 171 ust. 3 Konstytucji RP, art. 96 ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym, art. 83 ust. 1 ustawy o samorządzie powiatowym, art. 84 ust. 1 ustawy o samorządzie wojewódzkim

Wnioskowanie do sejmu o rozwiązanie organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego, jeżeli organ ten rażąco narusza Konstytucję RP lub ustawy, oraz wyznaczenie osoby pełniącej funkcję rozwiązanego organu.

Art. 96 ust. 2 ustawy o samorządzie gminnym, art. 83 ust. 2 ustawy o samorządzie powiatowym, art. 84 ust. 2 ustawy o samorządzie wojewódzkim

Odwołanie organu wykonawczego w sytuacji powtarzającego się naruszenia Konstytucji RP lub ustaw przez ten organ oraz wyznaczenie osoby, która będzie pełniła jego funkcje.

Art. 97 ustawy o samorządzie gminnym, art. 84 ustawy o samorządzie powiatowym, art. 85 ustawy o samorządzie wojewódzkim

Zawieszanie organów samorządu oraz ustanawianie zarządu komisarycznego w przypadku nierokującego nadziei na szybką poprawę i przedłużającego się braku skuteczności w wykonywaniu zadań publicznych.

Art. 3 ust. 2 ustawy o samorządzie gminnym.

Uzgodnienie statutu gminy powyżej 300 000 mieszkańców.

Art. 7 ust. 1 ustawy o samorządzie wojewódzkim.

Uzgodnienie statutu województwa.

Wskazać tu też należy art. 171 ust. 1 Konstytucji RP, który stanowi, że działalność samorządu podlega nadzorowi z punktu widzenia legalności. W przypadku powtarzającego się naruszania Konstytucji RP lub ustaw przez organy jednostki samorządu terytorialnego premier może zawiesić dany organ i ustanowić zarząd komisaryczny na okres do dwóch lat, ale nie dłuższy niż do kolejnych wyborów samorządowych. Komisarzy rządowych w gminie, powiecie lub województwie powołuje premier na wniosek wojewody, zgłoszony za pośrednictwem ministra spraw wewnętrznych i administracji.

Wojewoda jest właściwy w tych sprawach, które nie należą do kompetencji Prezesa Rady Ministrów lub regionalnej izby obrachunkowej, można zatem stwierdzić, iż jest organem nadzoru o kompetencji ogólnej. Wojewoda ma za zadanie kontrolowanie działalności jednostek samorządu terytorialnego w zakresie np. badania zgodności z prawem aktów wydawanych przez organy jednostek samorządu terytorialnego.

Regionalna izba obrachunkowa

[Regionalna izba obrachunkowa \(RIO\)](#) to państwowy, zewnętrzny i niezależny organ kontroli i nadzoru nad jednostkami samorządu terytorialnego w Polsce. Regionalną izbę obrachunkową powołała do życia dopiero ustawa z 7 października 1992 r. Zadaniem RIO jest kontrola gospodarki finansowej, realizacja zobowiązań podatkowych oraz zamówień publicznych. Prezesów izb powołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra spraw wewnętrznych i administracji (MSWiA).

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ponadto regionalne izby obrachunkowe mogą dokonywać kontroli doraźnych w jednostkach samorządu terytorialnego. Odbywa się to na wniosek organów samorządu terytorialnego lub organów administracji rządowej. Obowiązkiem izby jest też przeprowadzenie raz na cztery lata kompleksowej kontroli gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego. W wyniku przeprowadzonej kontroli RIO może

w całości lub częściowo zakwestionować uchwałę budżetową w danej jednostce samorządu terytorialnego.

Słownik

regionalna izba obrachunkowa (RIO)

państwowy, zewnętrzny i niezależny organ kontroli i nadzoru jednostek samorządu terytorialnego oraz innych podmiotów określonych w ustawie, w zakresie gospodarki finansowej, np. budżetu i zamówień publicznych

samorząd

forma organizacji życia zbiorowego, za pośrednictwem której członkowie wyodrębnionej grupy społecznej, zwanej wspólnotą samorządową, mogą w sposób niezależny od władz decydować o własnych sprawach

samorząd terytorialny

organizacja społeczności lokalnej (gmina, powiat) lub regionalnej (województwo samorządowe) i jednocześnie forma administracji publicznej, w której mieszkańcy tworzą z mocy prawa wspólnotę; jednostki samorządu terytorialnego działają na własną odpowiedzialność w granicach przyznanych im ustawowo kompetencji przez władzę centralną

Schemat

Polecenie 1

Zapoznaj się ze schematem i wykonaj ćwiczenia.

Schemat samorządu terytorialnego w Rzeczypospolitej Polskiej

Gmina

To podstawowa jednostka samorządu terytorialnego w Rzeczypospolitej Polskiej. Polska obecnie dzieli się na 2477 gmin (w chwili tworzenia reformy było ich 2478).

2

Gminy wchodzące w skład powiatu przemyskiego
Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Wyróżniamy trzy rodzaje gmin:

3

1) wiejskie – są to gminy, na terenie których nie ma żadnego miasta, np. Orły, Żurawica, Medyka. Organem władzy uchwałodawczej i kontrolnej jest rada gminy, a władza wykonawcza należy do wójta.

4

2) miejsko-wiejskie – są to gminy, które składają się z miasta i okolicznych wsi, np. Błazowa. W gminach miejsko-wiejskich organem uchwałodawczym jest rada miasta, organem wykonawczym – burmistrz.

3) miejskie – gminy o statusie miasta, które obejmują wyłącznie miasto w jego granicach administracyjnych, np. Przemyśl, Rzeszów. Organem uchwałodawczym jest rada miasta, w zależności od wielkości miasta z burmistrzem lub prezydentem na czele jako organem wykonawczym.

5

6

Gminy mogą tworzyć jednostki pomocnicze – w miastach są to dzielnice i osiedla, w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich – sołectwa, czyli wsie.

Powiat

7

Jest to drugi szczebel samorządu terytorialnego w Polsce. Powiaty są tworzone przez kilka lub kilkanaście gmin. Łącznie istnieje 314 powiatów, np. powiat przemyski, oraz 65 miast na prawach

powiatu – są to gminy, które realizują zadania powiatów, np. miasto Przemyśl, miasto Krosno. Są to miasta liczące powyżej 100 tys. mieszkańców lub takie, które w wyniku reformy administracyjnej z 1999 r. utraciły status miast wojewódzkich. Władzą uchwałodawczą i kontrolną jest rada powiatu lub rada miasta. Władza wykonawcza spoczywa w ręku zarządu powiatu ze starostą na czele.

8

Powiaty wchodzące w skład województwa podkarpackiego

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Województwo

9

Jest to regionalna jednostka samorządowa. Od 1999 r. mamy 16 dużych województw, które zastąpiły 49 wcześniej istniejących małych województw. Władzę uchwałodawczą sprawuje sejmik województwa, a wykonawczą – zarząd województwa z marszałkiem województwa na czele.

Podział Polski na województwa – największe jednostki samorządu terytorialnego

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Opisz, czym różni się gmina wiejska od miejsko-wiejskiej.

Ćwiczenie 2

Wyjaśnij, czym jest powiat grodzki.

Ćwiczenie 3

Przedstaw przyczyny zmiany liczby województw z 49 na 16 dużych w wyniku reformy z 1 stycznia 1999 r.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Ćwiczenie 5

Tekst źródłowy do zadań 6–7.

” Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

Rozdział VII

Samorząd terytorialny

Art. 163

Samorząd terytorialny wykonuje zadania publiczne niezastrzeżone przez Konstytucję lub ustawy dla organów innych władz publicznych.

Art. 164

1. Podstawową jednostką samorządu terytorialnego jest gmina.

2. Inne jednostki samorządu regionalnego albo lokalnego i regionalnego określa ustawa.
3. Gmina wykonuje wszystkie zadania samorządu terytorialnego niezastrzeżone dla innych jednostek samorządu terytorialnego.

Art. 165

1. Jednostki samorządu terytorialnego mają osobowość prawną. Przysługują im prawo własności i inne prawa majątkowe.
2. Samodzielność jednostek samorządu terytorialnego podlega ochronie sądowej.

Art. 166

1. Zadania publiczne służące zaspokajaniu potrzeb wspólnoty samorządowej są wykonywane przez jednostkę samorządu terytorialnego jako zadania własne.
2. Jeżeli wynika to z uzasadnionych potrzeb państwa, ustawa może zlecić jednostkom samorządu terytorialnego wykonywanie innych zadań publicznych. Ustawa określa tryb przekazywania i sposób wykonywania zadań zleconych.
3. Spory kompetencyjne między organami samorządu terytorialnego i administracji rządowej rozstrzygają sądy administracyjne.

Art. 167

1. Jednostkom samorządu terytorialnego zapewnia się udział w dochodach publicznych odpowiednio do przypadających im

zadań.

2. Dochodami jednostek samorządu terytorialnego są ich dochody własne oraz subwencje ogólne i dotacje celowe z budżetu państwa.
3. Źródła dochodów jednostek samorządu terytorialnego są określone w ustawie.
4. Zmiany w zakresie zadań i kompetencji jednostek samorządu terytorialnego następują wraz z odpowiednimi zmianami w podziale dochodów publicznych.

Art. 168

Jednostki samorządu terytorialnego mają prawo ustalania wysokości podatków i opłat lokalnych w zakresie określonym w ustawie.

Art. 169

1. Jednostki samorządu terytorialnego wykonują swoje zadania za pośrednictwem organów stanowiących i wykonawczych.
2. Wybory do organów stanowiących są powszechne, równe, bezpośrednie i odbywają się w głosowaniu tajnym. Zasady i tryb zgłaszania kandydatów i przeprowadzania wyborów oraz warunki ważności wyborów określa ustawa.
3. Zasady i tryb wyborów oraz odwoływania organów wykonawczych jednostek samorządu terytorialnego określa ustawa.
4. Ustrój wewnętrzny jednostek samorządu terytorialnego określają, w granicach ustaw, ich organy stanowiące.

Art. 170

Członkowie wspólnoty samorządowej mogą decydować, w drodze referendum, o sprawach dotyczących tej wspólnoty, w tym o odwołaniu pochodzącego z wyborów bezpośrednich organu samorządu terytorialnego. Zasady i tryb przeprowadzania referendum lokalnego określa ustawa.

Art. 171

1. Działalność samorządu terytorialnego podlega nadzorowi z punktu widzenia legalności.
2. Organami nadzoru nad działalnością jednostek samorządu terytorialnego są Prezes Rady Ministrów i wojewodowie, a w zakresie spraw finansowych regionalne izby obrachunkowe.
3. Sejm, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, może rozwiązać organ stanowiący samorządu terytorialnego, jeżeli organ ten rażąco narusza Konstytucję lub ustawy.

Art. 172

1. Jednostki samorządu terytorialnego mają prawo zrzeszania się.
2. Jednostka samorządu terytorialnego ma prawo przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych oraz współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw.
3. Zasady, na jakich jednostki samorządu terytorialnego mogą korzystać z praw, o których mowa w ust. 1 i 2, określa ustawa.

Ćwiczenie 6

Ćwiczenie 7

Zapoznaj się z fragmentem Kodeksu wyborczego i wykonaj polecenie.

” Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks Wyborczy (stan prawny na dzień 10 sierpnia 2019 r.)

Rozdział 2

Obsadzenie mandatów bez głosowania

Art. 380

Jeżeli w okręgu wyborczym w wyborach do rady zarejestrowana liczba kandydatów jest równa liczbie radnych wybieranych w danym okręgu wyborczym lub od niej mniejsza, głosowania nie przeprowadza się, a za wybranych na radnych terytorialna komisja wyborcza uznaje zarejestrowanych kandydatów, a odpowiednio pozostałe mandaty pozostają nieobsadzone.

Art. 381

§ 1. W przypadku, o którym mowa w art. 380, właściwa terytorialna komisja wyborcza niezwłocznie zawiadamia wyborców danego okręgu wyborczego o przyczynach obsadzenia mandatów bez głosowania, w formie obwieszczenia, którego druk i rozplakatowanie zapewnia odpowiednio wójt, starosta i marszałek województwa. Jeden egzemplarz obwieszczenia przekazuje się niezwłocznie komisarzowi wyborczemu.

§ 2. Komisja wyborcza sporządza odpowiedni protokół z obsadzenia mandatu radnego bez głosowania w okręgu wyborczym, którego wzór

ustala Państwowa Komisja Wyborcza. Przepisy art. 445–449 stosuje się odpowiednio.

Źródło: *Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks Wyborczy (stan prawny na dzień 10 sierpnia 2019 r.)*, dostępny w internecie: pkw.gov.pl [dostęp 2.01.2020 r.].

Zapoznaj się z fragmentem artykułu z „Gazety Pomorskiej” i wykonaj polecenie.

” Regionalna Izba Obrachunkowa pozytywnie oceniła plan naprawczy Grudziądza. Jakie ma zastrzeżenia?

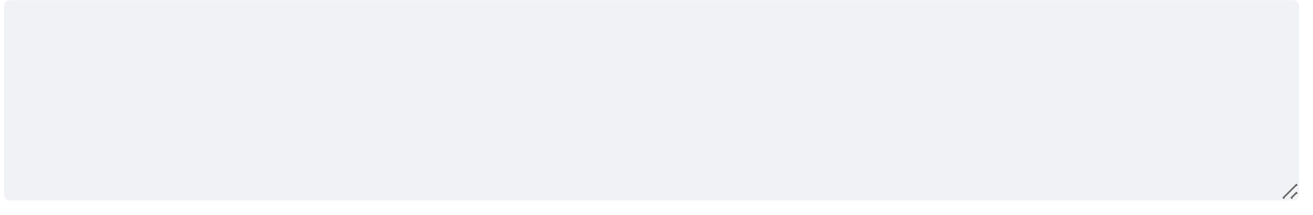
Przypomnijmy, że w ramach przyjętego przez radę miejską programu naprawczego, zaplanowano cały szereg działań. Wśród nich jest m.in. zwiększenie dochodów (m.in. z tytułu podwyżek cen biletów komunikacji miejskiej, opłat w strefie płatnego parkowania, za nieruchomości), zmniejszenie wydatków (m.in. na kursowanie komunikacji miejskiej, promocję, inwestycje), przekształcenie szpitala w spółkę kapitałową oraz sprzedaż udziałów w spółkach miejskich na rzecz Grudziądzkiego Holdingu Komunalnego.

RIO zauważa m.in., że np. zaplanowane podwyżki cen biletów oraz stawek żywnościowych w szkołach są zbyt niskie, aby pokryć rzeczywiste koszty tych usług. Miasto i tak będzie musiało do nich dokładać. Wątpliwości izby budzą także optymistycznie założone efekty planowanych zmian. Głównym elementem programu naprawczego naszego miasta jest pozyskanie 320 mln zł pożyczki z budżetu państwa. Oceniając możliwości jej otrzymania, izba przypomniała wątpliwości, które zawarła już w szeroko na naszych łamach opisywanym raporcie o stanie finansów Grudziądza, m.in.: kwota, jaką chce pozyskać nasze miasto, jest wyższa niż ta, która ma być wpisana do przyszłorocznego budżetu państwa na pomoc wszystkim samorządom w kraju. Generalnie jednak RIO zauważa, że zrealizowanie założeń programu naprawczego poprawi sytuację finansową miasta. I stąd, mimo zastrzeżeń, wydało pozytywną jego ocenę.

Źródło: *Regionalna Izba Obrachunkowa pozytywnie oceniła plan naprawczy Grudziądza. Jakie ma zastrzeżenia?*, dostępny w internecie: pomorska.pl [dostęp 2.01.2020 r.].

Wskaż, jakie są zadania regionalnej izby obrachunkowej względem samorządu terytorialnego.

Dla nauczyciela

Autor: Jarosław Dyrda

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie

Temat: Model władz lokalnych i regionalnych w Polsce

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

VIII. Modele sprawowania władzy.

Uczeń:

17) wyjaśnia, jaki model władzy lokalnej i regionalnej funkcjonuje w Rzeczypospolitej Polskiej; przedstawia uprawnienia nadzorcze premiera, wojewody i regionalnych izb obrachunkowych wobec organów samorządu terytorialnego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wskazuje, jaki model władzy lokalnej i regionalnej funkcjonuje w Rzeczypospolitej Polskiej;
- omawia zasady działania samorządu terytorialnego w RP;
- przedstawia uprawnienia nadzorcze premiera i wojewody wobec organów samorządu terytorialnego w RP;
- analizuje zadania regionalnej izby obrachunkowej wobec samorządu terytorialnego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- nauczanie wyprzedzające.

Metody i techniki nauczania:

- burza mózgów;
- dyskusja za i przeciw;
- analiza schematu.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Praca w 5-osobowych grupach. Każdy zespół ustala, czym jest samorząd terytorialny. Następnie przedstawiciele grup przedstawiają rezultaty pracy.
2. Sporządzenie krótkiej notatki wskazującej na cechy samorządu terytorialnego.
3. Przedstawienie tematu i celów lekcji.

Faza realizacyjna

1. Nauczyciel wprowadza klasę w krótką historię samorządu terytorialnego w Polsce, prezentując najważniejsze etapy jego tworzenia.
2. Analiza schematu władzy samorządowej w Rzeczypospolitej Polskiej; uczniowie poznają stopnie władzy samorządowej.
3. Na wcześniejszej lekcji klasa została podzielona na pięć grup, które miały przygotować zagadnienia na dzisiejszą lekcję. Poszczególne grupy prezentują swoje dokonania:
  - Pierwsza grupa miała przygotować podstawy prawne funkcjonowania samorządu terytorialnego w Polsce – uczniowie przedstawiają podstawowe unormowania prawne, według których funkcjonuje samorząd terytorialny.
  - Druga grupa przedstawia zasady działania samorządu terytorialnego w RP – unitarności, subsydiarności, względnej samodzielności i demokracji.
  - Trzecia grupa przedstawia cechy jednostki samorządu terytorialnego w Polsce.

- Czwarta grupa omawia uprawnienia nadzorcze premiera i wojewody wobec organów samorządu terytorialnego w RP.
- Piąta grupa przedstawia zadania regionalnej izby obrachunkowej wobec samorządu terytorialnego.

4. Wspólna analiza „Schematu samorządu terytorialnego w Rzeczypospolitej Polskiej” – podział państwa na województwa, powiaty i gminy.

Faza podsumowująca

1. W czasie tej fazy lekcji uczniowie odpowiadają na pytanie: „Czy samorząd terytorialny jest potrzebny?”. Burza mózgów, klasa dzieli się na dwie grupy: zwolenników oraz przeciwników takiego rozwiązania. Każda z grup przedstawia swoje poglądy na ten temat. Ustalenie wniosków z lekcji.

2. Wykonanie ćwiczeń interaktywnych.

Praca domowa:

Zadanie pracy domowej na temat osiągnięć samorządu terytorialnego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Materiały pomocnicze:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., prawo.sejm.gov.pl.

Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy (stan prawny na dzień 10 sierpnia 2019 r.), pkw.gov.pl.

Ustawa z dnia 7 października 1992 r. o regionalnych izbach obrachunkowych, isap.sejm.gov.pl.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, isap.sejm.gov.pl

Regionalna Izba Obrachunkowa pozytywnie oceniła plan naprawczy Grudziądza. Jakie ma zastrzeżenia?, pomorska.pl.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Schemat może zostać wykorzystany do lekcji powtórzeniowej albo być inspiracją dla uczniów do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej dotyczącej struktury samorządu terytorialnego w Polsce.